Η θάλασσα του Αϊ - Νικόδα και της Παναγιάς

Μαρμαίρω. Λέξη αρχαία ελληνική, που σημαίνει απαστράπτω, λάμπω, ακτινοβολώ. Λέξη που δηλώνει τον αντικατοπτρισμό. Και της θάλασσας τη διαυγή επιφάνεια; Μαρμαίρω. Mare. Μαριάμ. Μαρία. Ωκεανός αόρατος

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΕΥΑ ΚΟΥΤΡΑ

Ήταν του Αιγαίου η φυσική θάλασσα που διέσχιζαν τα πλοία μετά το 330, κατευθυνόμενα προς την Κωνσταντινούπολη, τη νέα πρωτεύουσα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, που ενέπνευσε τους καλλιτέχνες του Βυζαντίου. Και έγινε η θάλασσα του Αϊ - Νικόλα και του Αϊ - Σπυρίδωνα. Ήταν, όμως, και τα συμβολικά ύδατα της Παναγίας ως Ζωοδόχου Πηγής, καθώς και τα νερά του Ιορδάνη ποταμού στη Βάπτιση του Ιησού πηγές έμπνευσης μιας τέχνης κατ' εξοχήν θρησκευτικής. Και λίγο ως πολύ, λόγω άγνοιας κυρίως και προκατάληψης παρεξηγημένης.

Με την επίσημη αναγνώριση της από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο, η Χριστιανική Εκκλησία γίνεται η μεγαλύτερη εξουσία στην Αυτοκρατορία. Μια εξουσία που αποδοκιμάζει τα αγάλματα, τα οποία παρέπεμπαν στα ομοιώματα και τα είδωλα που απαγόρευε η Γραφή. Υποστηρίζει, όμως, τη ζωγραφική τέχνη, στην οποία επιβάλλει συγκεκριμένους κανόνες. Αρχικά, έπρεπε να είναι μια τέχνη αφηγηματική, απλή και ξεκάθαρη, που θα απεικόνιζε με απλότητα και σαφήνεια τα επεισόδια της Αγίας Γραφής, έτσι ώστε να μένουν ζωντανά στη μνήμη των πιστών. Δεν ήταν λίγοι αυτοί που δεν γνώριζαν γραφή και ανάγνωση, κι έτσι πολλά μέλη της Εκκλησίας μπόρεσαν να ωφεληθούν από τις θρησκευτικές ζωγραφικές αναπαραστάσεις. Η ανάγκη, λοιπόν, για σαφήνεια φέρνει στην επιφάνεια τους κανόνες της αιγυπτιακής τέχνης, που διέπονται από γεωμετρική τάξη και αυστηρή αρμονία. Εξ ου και η εντύπωση ακαμψίας και αυστηρότητας που αποκομίζουμε αρχικά όταν παρατηρούμε βυζαντινές εικόνες. Όμως, σ' όλες τις περιόδους της μακραίωνης ιστορίας της βυζαντινής τέχνης, οι εικόνες δείχνουν ότι οι καλλιτέχνες επίσης γνώριζαν πολύ καλά και την ελληνική τέχνη: πώς να δίνουν το χρώμα της σάρκας, πώς να τυλίγουν τον μανδύα γύρω από το σώμα ώστε να παραμένουν ορατοί μέσα από τις πτυχές οι βασικοί του άρμοί, πώς να δημιουργούν σκιά, πώς να πετυχαίνουν τη βράχυνση...

Το ίδιο διαπιστώνουμε ►

Θαύμα του Αγίου Σπυρίδωνος

Τέλη 17ου αιώνα, αβγοτέμπερα σε ξύλο, Βυζαντινό Μουσείο

Δεξιά προβάλλει η μορφή του Αγίου Σπυρίδωνος να ευλογεί σκηνή που παριστάνεται εμπρός του: μια γαλέρα με μαζεμένα πανιά και κόκκινη σημαία, στην οποία διακρίνονται ναύτες να κωπηλατούν, αρμενίζει σε φουρτουνιασμένη θάλασσα. Αριστερά αναγράφεται η επιγραφή: δέησις του δούλου [του θεού] Αυγουστίνου Τα... Το επίθετο του δωρητή δεν σώζεται. Ο Αυγουστίνος που βρισκόταν μέσα στη γαλέρα, θα σώθηκε από πιθανό ναυάγιο εξαιτίας μεγάλης θαλασσοταραχής, κι έτσι, ως έκφραση ευγνωμοσύνης, αφιέρωσε αυτή την εικόνα στον Άγιο Σπυρίδωνα, πολιούχο άγιο της πατρίδας του, της Κέρκυρας.

Θεοτόκος και σκηνή ναυαγίου

17ος αιώνας, αβγοτέμπερα σε ξύλο, Βυζαντινό Μουσείο

Η εικόνα είναι δίζωνη. Στο επάνω μέρος απεικονίζεται η Παναγία Οδηγήτρια σε χρυσό φόντο. Στην κάτω ζώνη υπάρχει σκηνή ναυαγίου, η οποία καλύπτει όλο το πλάτος της εικόνας και εξελίσσεται μπροστά από καλά οχυρωμένο κάστρο που περιβάλλει μια πόλη. Με πειστική απόδοση απεικονίζεται το μυοσβυθισμένο ιστιοφόρο, από το οποίο απομακρύνονται, κολυμπώντας γρήγορα προς την ξηρά, τρεις άνδρες ναυαγοί. Κάτω δεξιά υπάρχει επιγραφή που αναφέρεται στην ιστορία του ναυαγίου. Σύμφωνα με αυτήν, ταρτάνα ήταν το μικρό εξελιγμένου τύπου ιστιοφόρο, όπου επέβαινε ο αφιερωτής της εικόνας, κύρ Ιω (άννης) Αρδαβάνης.